

Dictamen en relació amb la consulta formulada per un col·legi professional relativa a l'adequació a la normativa de protecció de dades quan un representant d'una associació acompanya un ciutadà en l'entrevista amb els serveis socials.

Es presenta davant l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades una consulta d'un col·legi professional (d'ara endavant, el Col·legi) en la qual sol·licita conèixer si s'incompleix la normativa de protecció de dades quan un representant d'una associació acompanya un ciutadà en l'entrevista amb els serveis socials.

En particular, el Col·legi sol·licita “[...] saber si el fet que hi hagi representants de (l'associació) en les entrevistes (que) es duen a terme als serveis socials amb els ciutadans incompleix amb la Llei orgànica 3/2018, de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals.”

Analitzada la petició, que no s'acompanya de més informació, vista la normativa vigent aplicable i d'acord amb l'informe de l'Assessoria Jurídica, es dictamina el següent.

I

(...)

II

La consulta planteja una situació que, segons s'exposa, darrerament s'ha detectat en els serveis socials, a partir la qual alguns ciutadans acudeixen a les entrevistes amb els serveis socials acompanyats per un representant d'una associació. En aquest context, el Col·legi es planteja si la presència d'aquest tercer a l'entrevista que es du a terme entre el ciutadà i els serveis socials pot comportar l'incompliment de la Llei orgànica 3/2018, de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals (d'ara endavant, LOPDGDD).

Cal advertir que si bé la consulta s'adreça a conèixer si la situació que s'ha descrit pot donar lloc a l'incompliment de l'LOPDGDD, el dret europeu gaudeix d'eficàcia directa i de primacia sobre el dret intern, motiu pel qual l'anàlisi de la qüestió de fons ha de partir de la base del que preveu del Reglament (UE) 2016/679 del Parlament i del Consell, de 27 d'abril de 2016, relatiu a la protecció de les persones físiques pel que fa al tractament de dades personals i a la lliure circulació d'aquestes dades i pel qual es deroga la Directiva 95/46/CE (Reglament general de protecció de dades), d'ara endavant RGPD.

L'origen de la consulta guarda relació amb la prestació dels serveis socials a la ciutadania, regulació sectorial encapçalada per la Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials. No obstant això, l'objecte de la consulta no és dur a terme l'anàlisi des del punt de vista de la legitimació dels

serveis socials per tractar les dades dels ciutadans que acudeixen als seus serveis amb la finalitat d'assegurar “[...] el dret de les persones a viure dignament durant totes les etapes de la vida mitjançant la cobertura de llurs necessitats personals bàsiques i de les necessitats socials, en el marc de la justícia social i del benestar de les persones” (art. 3.1 Llei 12/2007), sinó en relació amb la intervenció d'un tercer aliè al sistema català de serveis socials en les entrevistes que es duen a terme entre el ciutadà i els professionals. En particular, el Col·legi fa referència a la situació per la qual el ciutadà és acompanyat per un representant d'una associació a l'entrevista, o entrevistes, que du a terme amb els serveis socials.

La normativa de protecció de dades, d'acord amb el que estableixen els articles 2.1 i 4.1) de l'RGPD, s'aplica als tractaments que es duen a terme sobre qualsevol informació relativa a una persona física identificada o identificable. A tal efecte, l'article 4.2 de l'RGPD preveu que un tractament equival a “*cualquier operación o conjunto de operaciones realizadas sobre datos personales o conjuntos de datos personales, ya sea por procedimientos automatizados o no, como la recogida, registro, organización, estructuración, conservación, adaptación o modificación, extracción, consulta, utilización, comunicación por transmisión, difusión o cualquier otra forma de habilitación de acceso, cotejo o interconexión, limitación, supresión o destrucción*”.

Alhora, l'RGPD disposa que tot tractament sobre dades personals ha de ser lícit (article 5.1.a) i, en aquest sentit, estableix un sistema de legitimació del tractament de dades que es fonamenta en la necessitat que concorri alguna de les bases jurídiques establertes al seu article 6.1, relatives a quan:

a) el interesado dio su consentimiento para el tratamiento de sus datos personales para uno o varios fines específicos;

b) el tratamiento es necesario para la ejecución de un contrato en el que el interesado es parte o para la aplicación a petición de este de medidas precontractuales;

c) el tratamiento es necesario para el cumplimiento de una obligación legal aplicable al responsable del tratamiento;

d) el tratamiento es necesario para proteger intereses vitales del interesado o de otra persona física;

e) el tratamiento es necesario para el cumplimiento de una misión realizada en interés público o en el ejercicio de poderes públicos conferidos al responsable del tratamiento;

f) el tratamiento es necesario para la satisfacción de intereses legítimos perseguidos por el responsable del tratamiento o por un tercero, siempre que sobre dichos intereses no prevalezcan los intereses o los derechos y libertades fundamentales del interesado que requieran la protección de datos personales, en particular cuando el interesado sea un niño. [...]”

Tal com es desprèn de l'article 6.3 de l'RGPD i recull expressament l'article 8 de l'LOPDGDD, el tractament de dades només podrà considerar-se fonamentat en les bases jurídiques de l'article 6.1. c) i e) de l'RGPD quan així ho estableixi una norma amb rang de llei.

D'acord amb el que s'ha exposat, la intervenció d'un representant d'una associació a les entrevistes dutes a terme entre el ciutadà i els serveis socials comporta dur a terme un tractament

relatiu a la comunicació o revelació d'informació que afecta el ciutadà a un tercer (la persona representant de l'associació). Tot i que el tractament de les dades de la persona entrevistada pot trobar cobertura a l'article 6.1.e) RGPD en relació amb la legislació de serveis socials, la licitud d'aquest nou tractament (la comunicació a representant de l'associació) no troba cobertura en les previsions de la legislació de serveis socials. Per això, la possibilitat de dur a terme aquesta comunicació dependrà de la concurrència d'alguna altra de les bases que preveu l'article 6.1 de l'RGPD, com ara la prevista a l'apartat a), en el cas que *"el interesado dio su consentimiento para el tratamiento de sus datos personales para uno o varios fines específicos"*.

A tal efecte, cal tenir en compte que l'article 4.11) de l'RGPD, així com l'article 6 de l'LOPDGDD, defineixen el consentiment com *"toda manifestación de voluntad libre, específica, informada e inequívoca por la que el interesado acepta, ya sea mediante una declaración o una clara acción afirmativa, el tratamiento de datos personales que le conciernen"*.

Tal com ha recordat aquesta Autoritat en altres dictàmens, el consentiment pot no constituir una base jurídica vàlida en determinats tractaments duts a terme per les administracions públiques en els quals els ciutadans no disposin d'una veritable capacitat d'elecció. En aquest sentit es manifesten els considerants 42 i 43 de l'RGPD:

"(42) Cuando el tratamiento se lleva a cabo con el consentimiento del interesado, el responsable del tratamiento debe ser capaz de demostrar que aquel ha dado su consentimiento a la operación de tratamiento. En particular en el contexto de una declaración por escrito efectuada sobre otro asunto, debe haber garantías de que el interesado es consciente del hecho de que da su consentimiento y de la medida en que lo hace. [...] debe proporcionarse un modelo de declaración de consentimiento elaborado previamente por el responsable del tratamiento con una formulación inteligible y de fácil acceso que emplee un lenguaje claro y sencillo, y que no contenga cláusulas abusivas. Para que el consentimiento sea informado, el interesado debe conocer como mínimo la identidad del responsable del tratamiento y los fines del tratamiento a los cuales están destinados los datos personales. El consentimiento no debe considerarse libremente prestado cuando el interesado no goza de verdadera o libre elección o no puede denegar o retirar su consentimiento sin sufrir perjuicio alguno.

*(43) Para garantizar que el consentimiento se haya dado libremente, este **no debe constituir un fundamento jurídico válido para el tratamiento de datos de carácter personal en un caso concreto en el que exista un desequilibrio claro entre el interesado y el responsable del tratamiento, en particular cuando dicho responsable sea una autoridad pública y sea por lo tanto improbable que el consentimiento se haya dado libremente en todas las circunstancias de dicha situación particular.** Se presume que el consentimiento no se ha dado libremente cuando no permita autorizar por separado las distintas operaciones de tratamiento de datos personales pese a ser adecuado en el caso concreto, o cuando el cumplimiento de un contrato, incluida la prestación de un servicio, sea dependiente del consentimiento, aún cuando este no sea necesario para dicho cumplimiento."*

També convé tenir en compte les consideracions del Comitè Europeu de Protecció de Dades (CEPD) en les *"Directrices 5/2020 sobre el consentimiento en el sentido del Reglamento (UE) 2016/679"*, adoptades el 4 de maig de 2020 i les quals poden ser consultades a través de la següent adreça: https://edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/guidelines/guidelines-052020-consent-under-regulation-2016679_es en les quals considera que si bé no és probable

que les autoritats públiques puguin basar el tractament de dades personals en el consentiment de l'interessat, pel fet que a priori sempre hi haurà un evident desequilibri de poder entre ambdues parts, ja que l'interessat en la majoria de casos no disposarà d'alternatives realistes per acceptar el tractament, l'ús del consentiment com a base jurídica per part de les administracions públiques no ha de quedar totalment exclòs en determinades circumstàncies.

A tal efecte, considera que *“24. [...] Como ha subrayado el GT29 en diversos dictámenes, el consentimiento solo puede ser válido si el interesado puede realmente elegir y no existe riesgo de engaño, intimidación, coerción o consecuencias negativas importantes (por ejemplo, costes adicionales sustanciales) si no da su consentimiento. El consentimiento no será libre en aquellos casos en los que exista un elemento de compulsión, presión o incapacidad para ejercer la libre voluntad.”*

En el cas particular que s'analitza, sembla que el ciutadà pot decidir lliurement si vol deixar accedir una persona representant d'una associació a l'entrevista o no, sense que una o altra opció li comporti conseqüències negatives pel que fa a l'accés al servei que té dret a rebre del Sistema Català de Serveis Socials. Per tant, es pot considerar que el consentiment seria lliure i podria constituir la base jurídica del tractament.

En un principi, es pot considerar que hi ha consentiment si el mateix ciutadà hi acudeix acompanyat. Aquesta decisió constituiria una acció afirmativa clara o una declaració a partir la qual, com a interessat, el ciutadà manifesta l'acceptació de la participació d'aquell tercer a l'entrevista i, consegüentment, fer-lo partícip de la informació que pugui ser revelada en el seu transcurs, en els termes de l'article 4.11) de l'RGPD en relació amb l'article 6.1.a).

Ara bé, convé tenir en compte que a manca d'informació sobre el contingut mínim de les entrevistes, les quals per altra banda probablement seran diferents segons cada cas particular, no és possible descartar la possibilitat que en el seu transcurs es pugui revelar informació relativa a categories especials de dades de l'article 9.1 de l'RGPD, és a dir, *“datos personales que revelen el origen étnico o racial, las opiniones políticas, las convicciones religiosas o filosóficas, o la afiliación sindical, y el tratamiento de datos genéticos, datos biométricos dirigidos a identificar de manera unívoca a una persona física, datos relativos a la salud o datos relativos a la vida sexual o las orientaciones sexuales de una persona física”*, especialment pel que fa a les dades de salut, atès que l'estat de salut d'una persona que acudeix als serveis socials per algun problema relacionat amb el seu habitatge pot ser una circumstància clarament rellevant per atendre-la adequadament.

En els casos en que puguin veure's afectades categories especials de dades personals, cal tenir en compte que l'article 9.1 de l'RGPD prohibeix el seu tractament llevat que concorri alguna de les circumstàncies que preveu el seu segon apartat, entre les quals l'apartat a) preveu aquells casos en que *“el interesado haya dado su consentimiento explícito para el tratamiento de dichos datos personales con uno o más de los fines especificados, excepto cuando el Derecho de la Unión o de los Estados miembros establezca que la prohibición mencionada en el apartado 1 no puede ser levantada por el interesado”*.

Portat al cas de la consulta, en la mesura que en el transcurs de l'entrevista puguin veure's afectades categories de dades especials, no seria suficient que el ciutadà acudeixi a l'entrevista

acompanyat sinó que hauria de recollir-se el seu consentiment explícit per tal que aquesta informació pugui ser comunicada o revelada en presència del representant de l'associació.

És evident però que, amb caràcter previ a les entrevistes amb el ciutadà, i especialment si es tracta del primer contacte amb aquell, els professionals dels serveis socials no poden deduir el contingut o l'abast de la informació que, per raó de la prestació del servei públic, pot ser revelada en el transcurs de l'entrevista. Aquesta circumstància fa considerar que, en virtut del principi de responsabilitat proactiva (art. 5.2 RGPD) en relació amb la necessitat d'acomplir amb el principi de licitud (art. 5.1.a RGPD) en els termes que s'han exposat, sigui recomanable l'adopció de la fórmula del consentiment explícit de l'article 9.2.a) de l'RGPD en tots els casos en que sigui present a l'entrevista un representant de l'associació (o una tercera persona no vinculada a la persona entrevistada).

En qualsevol dels casos, caldrà estar a la necessitat d'acomplir amb les condicions que preveu l'article 7 de l'RGPD, i l'article 6 de l'LOPDGDD, per a poder aplicar la base jurídica del consentiment. En aquest sentit, l'article 7 de l'RGPD preveu el següent:

"1. Cuando el tratamiento se base en el consentimiento del interesado, el responsable deberá ser capaz de demostrar que aquel consintió el tratamiento de sus datos personales.

2. Si el consentimiento del interesado se da en el contexto de una declaración escrita que también se refiera a otros asuntos, la solicitud de consentimiento se presentará de tal forma que se distinga claramente de los demás asuntos, de forma inteligible y de fácil acceso y utilizando un lenguaje claro y sencillo. No será vinculante ninguna parte de la declaración que constituya infracción del presente Reglamento.

3. El interesado tendrá derecho a retirar su consentimiento en cualquier momento. La retirada del consentimiento no afectará a la licitud del tratamiento basada en el consentimiento previo a su retirada. Antes de dar su consentimiento, el interesado será informado de ello. Será tan fácil retirar el consentimiento como darlo.

4. Al evaluar si el consentimiento se ha dado libremente, se tendrá en cuenta en la mayor medida posible el hecho de si, entre otras cosas, la ejecución de un contrato, incluida la prestación de un servicio, se supedita al consentimiento al tratamiento de datos personales que no son necesarios para la ejecución de dicho contrato".

Al seu torn, l'article 6 de l'LOPDGDD, en especial als apartats segon i tercer, preveu el següent:

"[...] 2. Cuando se pretenda fundar el tratamiento de los datos en el consentimiento del afectado para una pluralidad de finalidades será preciso que conste de manera específica e inequívoca que dicho consentimiento se otorga para todas ellas.

3. No podrá supeditarse la ejecución del contrato a que el afectado consienta el tratamiento de los datos personales para finalidades que no guarden relación con el mantenimiento, desarrollo o control de la relación contractual".

III

En la mesura que el tractament al qual fa al·lusió la consulta podria estar legitimat a partir del que preveu l'article 6.1.a) de l'RGPD, així com en els casos que puguin veure's afectades categories especials de dades, l'article 9.2.a) de l'RGPD, en els termes que s'han exposat al fonament jurídic anterior, també cal tenir en compte la necessitat d'adoptar les mesures oportunes per a facilitar a l'interessat -en aquest cas, el ciutadà que acudeix als serveis socials- tota la informació a la qual fa referència l'article 13 de l'RGPD, de manera concisa, transparent, intel·ligible i de fàcil accés, amb un llenguatge clar i senzill.

D'acord amb el que preveu l'article 13 de l'RGPD, quan les dades personals que fan referència a l'interessat s'obtenen de si mateix, en el moment de recollir-les el responsable del tractament li ha de facilitar determinada informació relativa al tractament, com ara, la finalitat a la qual es destinaran les dades personals i la base jurídica; els destinataris o categories de destinataris de les dades personals, si escau; el dret a sol·licitar l'accés a les seves dades, rectificació o supressió, o la limitació del tractament, o a oposar-se al tractament, així com el dret a la portabilitat de les seves dades; el dret a retirar el consentiment, quan aquest sigui la base jurídica del tractament, en qualsevol moment, sense que es vegi afectada la licitud del tractament previ a la seva retirada.

Aquesta informació s'ha de facilitar per escrit o a través d'altres mitjans, inclosos, si escau, per mitjans electrònics, o bé, si així ho sol·licita l'interessat, també verbalment si demostra la seva identitat (art. 12.1 de l'RGPD).

A partir del que s'ha exposat, portat al context que s'analitza en el present dictamen, amb caràcter previ a les entrevistes, a més de la necessitat de recavar el consentiment del ciutadà en els termes que s'han exposat prèviament cal que se l'informi amb caràcter previ de la informació a la qual fa referència l'article 13 de l'RGPD, en especial amb el fet que l'atorgament del consentiment comportarà, pel fet de ser-hi present en el transcurs de l'entrevista, la comunicació o revelació de les seves dades personals de qualsevol naturalesa necessàries per desenvolupar l'entrevista i tramitar l'expedient.

Conclusions

A manca d'una altra base jurídica que habiliti el tractament, la presència d'un representant d'una associació en l'entrevista d'un ciutadà amb els serveis socials requereix el seu consentiment. En la mesura que pot comportar el tractament de categories especials de dades, haurà de ser explícit. En qualsevol cas, cal informar prèviament el ciutadà sobre els aspectes que preveu l'article 13 de l'RGPD, en especial pel que fa a la comunicació o revelació de dades personals del ciutadà a l'acompanyant, pel fet d'estar present en l'entrevista.

Barcelona, 2 de juny de 2021